

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 STOCKHOLM

MR ./ riksåklagaren angående olovlig tobakshantering

(Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2020-07-08 i mål B 780-20)

Högsta domstolen har beslutat att riksåklagaren ska svara skriftligen på överklagandet. Jag vill anföra följande.

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom. Enligt min mening finns det inte skäl att meddela prövningstillstånd i målet.

Bakgrund

Åtalet

MR åtalades för olovlig tobakshantering. Enligt åtalet hade han i näringsverksamhet sålt två paket cigaretter till en person under 18 år. MR påstods ha begått gärningen med uppsåt eller av oaktsamhet.

Tingsrättens dom

Tingsrätten frikände MR.

Den frikännande utgången motiverades på följande sätt.

MR har vidgått att han sålt cigaretter till IE, som vid tillfället var 16 år gammal utan att fråga om legitimation men invänt att han trodde att hon var över 18 år. Tingsrätten konstaterar att det är försäljarens skyldighet att alltid kontrollera att en person är över 18 år innan tobaksvaror lämnas ut. Det gäller oavsett om köparen ser ut att vara äldre än 18 år och det varit en stressig situation. IE var endast 16 år vid tillfället och MRs invändning att han trodde att hon var över 18 år kan inte frita honom från ansvar för olovlig tobakshantering.

Vad gäller frågan om gärningen är att anse som ringa gör tingsrätten följande bedömning. Det följer inte av lagtexten att situationen när någon säljer eller lämnar ut tobaksvaror till en person som inte har fyllt 18 år inte kan anses utgöra ringa brott. Varken förarbetena till lagen om tobak och liknande produkter eller föregångaren tobakslagen (1993:581) ger någon ledning i frågan. Vid en samlad bedömning av omständigheterna i målet anser tingsrätten att gärningen i förevarande fall är att betrakta som ringa, gärningen ska därför inte medföra ansvar.

Hovrättens dom

Efter att åklagaren överklagat ändrade hovrätten tingsrättens dom och dömde MR för olovlig tobakshantering till 30 dagsböter. Ett hovrättsråd var skiljaktigt och ville fastställa tingsrättens dom.

Hovrätten fann utrett att MR sålt två paket cigaretter till IE som då var 16 år gammal och att han inte krävde att få se någon legitimationshandling. Vidare konstaterades att MR, enligt vad han själv uppgett, var van att arbeta i butikskassa. Hovrätten tog MRs uppgift om att han trodde att IE var över 18 år för god. Han ansågs därför inte ha handlat med uppsåt. MR hade dock ett ansvar att förvissa sig om IEs ålder och det ålåg honom att i ett tveksamt fall begära legitimation. Enligt MRs egna uppgifter misstänkte han redan en kort tid efter försäljningen att han gjort fel som inte kontrollerat IEs ålder. Hovrätten fann att MRs underlåtenhet att inte förvissa sig om köparens ålder innebar att han varit oaktsam vid försäljningen av cigaretterna.

Hovrätten fann att gärningen inte var att anse som ringa. Detta motiverades på följande sätt.

Förarbetena ger sammantaget inte någon tydlig vägledning i en situation som den nu aktuella, annat än att utrymmet är mycket begränsat för att bedöma gärningen som ringa. Det saknas också avgörande från Högsta domstolen rörande gränsdragningen mellan ringa fall av olovlig tobakshantering och fall som föranleder straffansvar.

MR är ingen yngling och har enligt egna uppgifter erfarenhet av kassaarbete samt arbete i den aktuella butiken. Någon godtagbar anledning till att han var distraherad och inte kontrollerade IEs ålder inför försäljningen har inte framkommit. Enligt hovrättens mening har inte heller IEs utseende, bedömt utifrån förhörstillfället vid tingsrätten ungefär fyra månader efter gärningen, varit sådant att det varit försvarligt att underlåta att kontrollera hennes ålder inför försäljningen. Sammantaget har tillräckliga skäl inte framkommit för att gärningen ska bedömas som ett ringa fall av olovlig tobakshantering.

Hovrättens skiljaktiga ledamot delade majoritetens uppfattning att MR varit oaktsam när han sålde tobaken till IE men ansåg, i motsats till majoriteten, att gärningen var att anse som ringa. Därvid uttalades följande.

.-.- MR var inte fast anställd i butiken utan hjälpte till vid arbetsanhopning. Det har inte framkommit att det i butiken skulle ha skett försäljningar till andra personer under 18 år. IE var endast 16 år men det intryck man får av hennes utse-

ende och sätt att prata gör det lätt att missbedöma hennes ålder och få uppfattningen att hon är betydligt äldre, omkring 20 år. MRs misstag var att han inte kontrollerade hennes legitimation. Det var dock inte fråga om något medvetet risktagande och MR har berättat att han i efterhand försökte ställa saken till rätta genom att kontakta IE utanför butiken. Till detta kommer att han sålt endast två paket cigaretter till henne. Vad som nu har sagts leder till slutsatsen att brottet är att anse som ringa. Tingsrättens dom ska därför stå fast.

Överklagandet

MR har överklagat hovrättens dom och yrkat att Högsta domstolen ska frikänna honom från ansvar eftersom brottet är att betrakta som ringa.

MR uppger att han haft inställningen att han handlat enligt gällande regelverk eftersom han utgick ifrån att köparen var över 18 år gammal. Något strikt ansvar att kontrollera legitimation föreligger inte. MR hjälper sin bror i butiken vid arbetsanhopning utan ersättning. Samtliga parter är enligt MR överens om att köparen såg ut att vara över 18 år gammal. Det kan inte vara lagstiftarens vilja att döma enskilda butiksbiträden som har tillstånd att sälja cigaretter men gör en felaktig bedömning av mottagarens ålder vid enstaka tillfällen. Enligt MR är lagen och straffbestämmelsen tänkt att omfatta mer organiserad brottslighet.

MR uppger vidare att enligt motiven till 27 § i dåvarande tobakslag ska vid straffmätningen beaktas om gärningen har utgjort ett led i en verksamhet som bedrivits i större omfattning eller om det är fråga om en engångsföreteelse. Vid ringa brott ska ansvar inte utdömas. Vidare ska skillnad göras mellan fall då en butiksinnehavare själv genomfört försäljningen eller om det är en oerfaren anställd. I sistnämnda fall kan det bli aktuellt att låta ansvaret träffa butiksinnehavaren på grund av underlåtenhet att se till att försäljningen organiserats på ett sådant sätt att åldersregeln upprätthålls.

När det gäller frågan om prövningstillstånd uttalar MR att förarbetena inte ger någon tydlig vägledning och det saknas avgöranden från Högsta domstolen rörande gränsdragningen mellan ringa fall av olovlig tobakshantering och fall som föranleder straffansvar. I en dom från Lunds tingsrätt den 10 mars 2020 i mål B 220-20 ansåg domstolen att en snusdosa var en mycket liten mängd tobak som ansågs ringa och inte medförde ansvar. I Göteborgs tingsrätts dom den 9 september 2019 i mål B 3902-19 var det fråga om 950 paket cigaretter och 20 e-cigarett. Åtalet avseende olovlig tobakshantering ogillades efter en sammanvägd bedömning då det varit fråga om en begränsad mängd tobak. Gärningen bedömdes som ringa och medförde inte ansvar.

Grunder

Bestämmelserna

Enligt 5 kap. 18 § första stycket lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter får bl.a. tobaksvaror inte säljas eller på annat sätt lämnas ut i näringsverksamhet till den som inte har fyllt 18 år. Den som lämnar ut en sådan vara eller produkt ska förvissa sig om att mottagaren har uppnått nämnda ålder.

I 10 kap. 2 § andra stycket stadgas att den som uppsåtligen eller av oaktsamhet säljer eller lämnar ut tobaksvaror i strid med 5 kap. 18 § första stycket ska dömas för olovlig tobakshantering till böter eller fängelse i högst sex månader. Av paragrafens tredje stycke framgår att om gärningen är ringa, ska den inte medföra ansvar.

Förarbetena

18-årsgränsen för inköp och införsel av tobaksvaror infördes i mitten av 1990-talet i 12 § i den då gällande tobakslagen. Avsikten med förbudet var att förhindra tidiga tobaksdebuter och att minska tobakskonsumtionen för att därigenom förbättra folkhälsan. I propositionen uttalades att det tycktes uppenbart att tobakens tillgänglighet har betydelse för när ungdomar börjar använda tobak och att det bara är ett fåtal som börjar röka eller snusa efter tonåren. Eftersom det främst är mot slutet av tonåren som ungdomar på allvar etablerar ett regelbundet tobaksbruk bestämdes åldersgränsen till 18 år. Vidare uttalades att det är den som säljer och lämnar ut tobak som har ansvaret för att förvissa sig om köparens ålder. Expediten bör därför i tveksamma fall begära legitimation. Om legitimation inte lämnas ska försäljning vägras (se prop. 1995/96: 228 s. 1, 18 f. och 26).

Tobaksbruk konstaterades medföra allvarliga hälsorisker för såväl ungdomar som vuxna. Att försöka hindra ungdomar att röka genom att kriminalisera deras bruk men inte de vuxnas ansågs kunna ge intryck av att tobaksbruk är en ordningsfråga. Regleringen skulle därför inte gälla individens bruk av tobak, som var och en själv i första hand måste ta ansvar för, utan handeln med tobak för att minska tobakens tillgänglighet. Den som säljer tobak konstaterades i första hand ha ansvaret för att åldersgränsen efterlevs. En straffsanktion kopplades därför till bestämmelsen om åldersgräns (27 §). Den som med uppsåt eller av oaktsamhet sålde tobak till minderåriga angavs kunna dömas för olovlig tobaksförsäljning till böter eller, i mer graverande fall, till fängelse. Med mer graverande fall menades framför allt de fall då försäljning skett i stor omfattning. Det borde också vara möjligt att göra undantag och inte utkräva ansvar när brottet är ringa (se a. prop. s. 20).

I författningskommentaren till straffbestämmelsen uttalades att vid straffmätningen får beaktas om gärningen har utgjort led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller om fråga varit om en engångsförseelse. Vidare

borde skillnad göras mellan de fall då en butiksinnehavare själv genomfört försäljningen och de fall då en oerfaren yngre anställd lämnat ut tobaksvaran. I sist nämnda fall kan förhållandena vara sådana att det inte kan uteslutas att jämväl butiksinnehavaren eller motsvarande person ska träffas av ansvar på grund av underlåtenhet att tillse att försäljningen av tobaksvaror har organiserats på ett sådant sätt att 18-årsregeln kan upprätthållas. När det gäller frågan om gärningen är ringa uttalades följande (se a. prop. s. 28).

Andra stycket anger att ansvar enligt första stycket inte skall inträda vid ringa brott. Utrymmet att anse den ifrågavarande gärningen som ringa måste emellertid betecknas som mycket begränsat. Detta har sin bakgrund främst i att det enligt 12 § föreligger en skyldighet för den som lämnar ut tobaksvaror i näringsverksamhet att förvissa sig om att mottagaren har uppnått 18 års ålder. .-.-.

I artikel 16 i WHO:s ramkonvention om tobakskontroll behandlas försäljning av tobaksvaror till minderåriga. Med minderåriga förstås personer under den ålder som bestäms i nationell rätt eller annars 18 år. Parterna ska vidta effektiva åtgärder för att förbjuda försäljning av tobak till minderåriga. Dessa åtgärder kan bl.a. omfatta krav på kontroll av köparens ålder i tveksamma fall. När Sveriges godkände konventionen konstaterades i propositionen att ett av tobakslagens viktigaste syften var att förhindra att barn och ungdomar hamnar i tobaksberoende. Vidare uttalades att det hade visat sig att minderåriga fortfarande hade lätt att komma över tobak. Regeringen ansåg därför att ålderskontrollen behövde bli bättre. Vissa åtgärder vidtogs därför, bl.a. att tobaksvaror som säljs till konsumenter ska tillhandahållas på ett sådant sätt att ålderskontrollen kan genomföras, t.ex. vid försäljning genom automat eller via postorder. Vidare infördes ett förbud i tobakslagen mot att sälja cigaretter i förpackningar om färre än 19 cigaretter. Syftet med förbudet var att minska nyrekryteringen av rökare, särskilt bland barn och unga. Regeringen oroades av att det fortfarande var så lätt för så många under 18 år att komma över tobaksvaror. Utvecklingen skulle därför följas noga och om inte efterlevnaden förbättrades kunde regeringen återkomma. (se prop. 2004/05:118 s. 21 f.).

År 2010 vidtogs vissa ändringar i tobakslagen vilka syftade till en bättre efterlevnad av bestämmelserna om åldersgräns och en effektivare tillsyn. Bl.a. skärptes kraven på näringsidkare som bedriver försäljning av tobaksvaror på så sätt att försäljning inte får påbörjas förrän anmälan gjorts till kommunen. I propositionen till lagändringarna konstaterades att tobaksvanor ofta grundläggs i unga år och att förhindra att barn och ungdomar hamnar i tobaksberoende är ett av tobakslagens viktigaste syften. Upprepade undersökningar hade visat att efterlevnaden av ålderskontrollen kunde förbättras eftersom ett stort antal ungdomar under 18 år fortfarande, trots förbudet, lyckades köpa tobaksvaror. I en undersökning hade ungdomar tillfrågats om hur de hade fått tag i tobak. Bland dem som rökte dagligen eller nästan dagligen uppgav den största andelen att de hade köpt cigaretterna själva, i kiosk eller tobaksaffär. I propositionen uttalades vidare att lagföring gällande olovlig tobaksförsäljning var förhållandevis ovan-

lig och att i de domar som utredningen visat på hade domstolarna nästan utan undantag bestämt påföljden till dagsböter. Utredningen hade föreslagit att straffmaximum för olovlig tobaksförsäljning till minderårig skulle höjas till fängelse ett år. Regeringen uttalade att olovlig tobaksförsäljning, som avser brott mot bestämmelserna om åldersgräns, är ett allvarligt brott som kan bestå av vitt skilda gärningar. Det kan röra sig om allt från försäljning av ett enstaka paket cigaretter till tobaksförsäljning som utgjort led i en verksamhet som bedrivs systematiskt, i större utsträckning och som riktar sig till unga personer. Skyddsintresset konstaterades vara tydligt, dvs. att förhindra att barn och ungdomar under 18 år får tillgång till tobak för att därigenom skyddas mot att påbörja ett tobaksbruk. Regeringen valde emellertid att inte gå vidare med utredningens förslag om straffskärpning (se prop. 2009/10:207 s. 10 ff. och 27 ff.).

Tobakslagen (1993:581) ersattes den 1 juli 2019 av lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter. Flertalet av bestämmelserna i tobakslagen fördes i sak oförändrade över till den nya lagen. I propositionen konstaterades att de tidigare satta tobaksmålen hade ersatts av det övergripande tobakspolitiska målet att minska allt tobaksbruk och att förhindra att ungdomar börjar använda tobak. En viktig utgångspunkt i lagstiftningsärendet var också vad som i Barnkonventionen stadgas om att barn har rätt till en god hälsa, rätt att skyddas mot droger och att barns bästa ska komma i främsta rummet vid alla beslut som rör barn. Vidare konstaterades att brottsrubriceringen olovlig tobaksförsäljning dittills omfattat flera olika gärningar, bl.a. försäljning i strid med gällande åldersgräns och försäljning av förpackningar utan hälsovarning. Regeringen föreslog att rubriceringen skulle förbehållas utpräglad illegal verksamhet, dvs. tobaksförsäljning utan tillstånd. Övriga straffbelagda gärningar borde i stället rubriceras som olovlig tobakshantering. Därigenom tydliggjordes skillnaden mellan illegal handel och olovliga förfaranden som förekommer inom ramen för annars legala försäljningsverksamheter. Dåvarande straffmaximum för olovlig tobaksförsäljning (fängelse i högst sex månader) ansågs inte tillräckligt för att kunna beakta allvaret i samtliga fall som kunde uppkomma, varför straffmaximum föreslogs höjas till fängelse i högst två år. Bestämmelsen om åldersgräns placerades i 5 kap. 18 § och motsvarade i sak vad som stadgades i 12 § i den tidigare gällande tobakslagen. Straffbestämmelsen om försäljning i strid med 5 kap. 18 § återfinns i 10 kap. 2 § andra stycket. Bestämmelsen motsvarar 27 § andra stycket i 1993 års tobakslag (se prop. 2017/18:156 s. 1, 44, 135, 199 och 222).

Doktrinen

I sin kommentar till lagen om tobak och liknande produkter uttalar Stefan Lundin följande om bestämmelsen i 10 kap. 2 § tredje stycket om ansvarsfrihet vid ringa gärning (se Lagen om tobak och liknande produkter – Kommentarer, JUNO, Version 1, 2021, kommentaren till 10 kap. 2 § tredje stycket).

I bestämmelsens ursprungliga förarbeten framhålls att eftersom endast uppsåtligt brott är straffbelagt för handlande i strid mot nuvarande första stycket i här aktuell paragraf, torde ringa brott sällan kunna komma i fråga, annat än vid försäljning av *ett mycket begränsat antal tobaksvaror* (prop. 2017/18:156 s. 222 och prop. 2004/05:118 s. 64).

Beträffande försäljning eller utlämnande av tobaksvaror till den som inte uppnått åldersgränsen 18 år framhålls i förarbetena att utrymmet för att anse gärningen som ringa måste betecknas som mycket begränsat, främst mot bakgrund av att det föreligger en skyldighet för den som lämnar ut tobaksvaror i näringsverksamhet att förvissa sig om att mottagaren har uppnått nämnda ålder (prop. 2017/18:156 s. 222 och prop. 1995/96:228 s. 27). Där framhålls också att det förhållandet att brottet ägt rum genom automatförsäljning inte kan medföra att gärningen skulle vara att anse som ringa på grund av att näringsidkaren skulle ha saknat möjlighet att övervaka att underåriga fått åtkomst till automaten.

Min bedömning

Hovrätten har dömt MR för att ha sålt två paket cigaretter till en flicka som då var 16 år och 4 månader gammal. MR förvissade sig inte om att flickan hade uppnått 18 års ålder. Han begärde inte att få se legitimation och han kontrollerade inte heller hennes ålder på annat sätt. MR var van vid att arbeta i butikskassa. Såväl hovrättens majoritet och minoritet samt tingsrätten har funnit att MRs underlåtenhet att inte förvissa sig om köparens ålder innebar att han var oaktsam vid försäljningen av cigaretterna. MR synes inte heller själv i Högsta domstolen påstå att åtalet ska ogillas redan vid en prövning av det subjektiva rekvisitet.

MR hävdar i Högsta domstolen att han ska frikännas då gärningen enligt hans uppfattning är att anse som ringa. MR uppger att han utgick ifrån att köparen var över 18 år gammal. Han hjälper sin bror i butiken vid arbetsanhopning utan ersättning. Samtliga parter är enligt MR överens om att köparen såg ut att vara över 18 år gammal. Det kan inte vara lagstiftarens vilja att döma enskilda butiksbiträden som har tillstånd att sälja cigaretter men gör en felaktig bedömning av mottagarens ålder vid enstaka tillfällen. Enligt MR är lagen och straffbestämmelsen tänkt att omfatta mer organiserad brottslighet. MR pekar också på att det varit fråga om en liten mängd tobak.

Som framgått i det föregående uttalas i förarbetena att utrymmet för att anse en gärning som ringa måste betecknas som mycket begränsat. Detta anges ha sin bakgrund främst i att det föreligger en i lag stadgad skyldighet för den som lämnar ut tobaksvaror i näringsverksamhet att förvissa sig om att mottagaren har uppnått 18 års ålder. Det är således endast i klara undantagsfall som det kan finnas skäl att överväga om en oaktsam överträdelse av förbudet mot att lämna ut tobaksvaror till underåriga är att anse som ringa.

Åldersgränsen för inköp av tobaksvaror infördes i syfte att förhindra tidiga tobaksdebuter och att minska tobakskonsumtionen för att därigenom förbättra

folkhälsan. I ett flertal lagstiftningsärenden har därefter konstaterats att tobaksvanor ofta grundläggs i unga år och att ett av de viktigaste syftena med regleringen av handel med tobak är att förhindra att barn och ungdomar hamnar i tobaksberoende. Undersökningar har visat att ungdomar som röker oftast har köpt cigaretterna själva, i en kiosk eller i en tobaksaffär.

Enligt min mening är det knappast vågat att påstå att när barn köper cigaretter är det oftast fråga om ett paket. Detta då unga generellt sett inte har en stark ekonomi och mera sällan planerar långsiktigt. Det är därför inte förvånande att förbudet mot försäljning av cigaretter i förpackningar om färre än 19 cigaretter infördes i det uttalade syftet att särskilt minska nyrekryteringen av rökare bland barn och unga.

I MRs överklagande hänvisas bl.a. till en dom från Göteborgs tingsrätt där ett åtal för olovlig tobakshantering avseende 950 paket cigaretter och 20 e-cigaretter ogillats. Tingsrätten ansåg att det var fråga om en så begränsad mängd tobaksvaror att gärningen bedömdes som ringa. Domen avsåg emellertid att den tilltalade tillhandahållit tobaksvarorna trots att förpackningarna saknat föreskrivna hälsovarningar (10 kap. 2 § första stycket). Vid en bedömning av om en gärning är att anse som ringa kan den varianten av olovlig tobakshantering inte jämföras med försäljning av tobaksvaror till underåriga. Detsamma gäller försäljning av tobaksvaror utan föregående anmälan till kommunen, som för övrigt faller under bestämmelsen om olovlig tobaksförsäljning i 10 kap. 1 § första stycket. Hovrätten har också uttalat att de förarbetsuttalanden om ringa gärningar som gäller avsaknad av hälsovarningar och försäljning utan tillstånd inte ger någon ledning för bedömningen i det nu aktuella fallet.

Med hänsyn till dels att förbudet och den därtill knutna straffbestämmelsen syftar till att skydda barn och unga från de hälsorisker tobaksbruk innebär, dels de ungas handelsmönster kan det enligt min mening inte komma i fråga att anse att en gärning är ringa endast utifrån att det varit fråga om ett eller ett fåtal cigarettpaket. Om så var fallet skulle det innebära att merparten av överträdelserna av förbudet mot att sälja tobaksvaror till underåriga skulle vara straffria. En sådan tillämpning är självfallet inte rimlig och skulle stå i bjärt kontrast till lagstiftarens klart uttalade vilja att så långt möjligt förhindra att barn och ungdomar hamnar i tobaksberoende.

För att en gärning ska falla in under det mycket begränsade området för ringa gärningar måste således krävas att omständigheterna är särpräglade på ett sätt som starkt talar för att straffansvar inte bör följa. I det nu aktuella fallet finns inga sådana omständigheter. MR har enligt vad han själv berättat erfarenhet av kassaarbete i den aktuella butiken. Det har enligt hovrätten inte framkommit någon godtagbar anledning till att han var distraherad och inte kontrollerade IEs ålder. IE var 16 år och 4 månader gammal och kan därför knappast ha gett intryck av att med marginal vara äldre än 18 år gammal. Även om det är så

som den skiljaktige ledamoten i hovrätten uttalar att det var lätt att få uppfattningen att hon var ”omkring 20 år” är steget mycket långt till att i och med detta anse det klarlagt att hon är över 18 år och därmed underlåta att begära att få se legitimation. MR har för övrigt själv påstått att han kort tid efter försäljningen misstänkte att han borde ha kontrollerat hur gammal IE var. MRs har uppgett att han följde efter IE ut ur butiken för att i efterhand kontrollera hennes legitimation, men att han inte fullföljde detta då han tänkte att det var för sent. Inte heller MRs agerande efter försäljningen kan medföra att gärningen är att anse som ringa.

Sammanfattningsvis anser jag att gärningen inte är att anse som ringa. Hovrätten har bedömt saken på ett korrekt sätt.

Processuella frågor

Frågan om prövningstillstånd

Prövningstillstånd får enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en överprövning kan sålunda enligt motiven inte föranleda dispens på denna grund (se Fitger m.fl., Rättegångsbalken m.m. [version 1 april 2020, JUNO], kommentaren till 54 kap 10§).

MR hävdar att det finns skäl för Högsta domstolen att uttala sig rörande gränsdragningen mellan ringa fall av olovlig tobakshantering och fall som föranleder straffansvar. Därvid uppehåller han sig främst vid att det inte är fråga om fler än två cigarettpaket och hänför sig till två tingsrättsdomar. Som nyss nämnts anser jag att den ena av dessa domar (domen från Göteborgs tingsrätt) inte är relevant i det nu aktuella sammanhanget eftersom den avser ett åtal för olovlig tobakshantering i form av tillhandahållande av tobaksvaror som saknat föreskrivna hälsovarningar. Den andra domen (domen från Lunds tingsrätt) gäller däremot ett relevant fall av oaktsam olovlig tobakshantering; försäljning av en dosa snus till en person under 18 år. Gärningen bedömdes som ringa då det var fråga om en mycket liten mängd tobak.

Vid en översiktlig genomgång i JUNO av hovrätts- och tingsrättsdomar som gäller oaktsam försäljning av tobaksvaror till underåriga har inte påträffats någon ytterligare dom där gärningen ansetts ringa. Däremot finns en rad avgöranden där den tilltalade dömts för olovlig tobakshantering (olovlig tobaksförsäljning i tiden före den 1 juli 2019) bestående i försäljning av en mindre mängd tobak. Några av dessa redovisas nedan.

- Svea hovrätts dom den 19 december 2019 i mål B 3706-19. En dosa snus till 15-åring.
- Halmstad tingsrätts dom den 17 december 2014 i mål B 2254-14. Ett paket cigaretter till underårig.
- Lunds tingsrätts dom den 12 december 2016 i mål B 4163-16. Ett paket cigaretter till 17-åring.
- Hudiksvalls tingsrätts dom den 24 maj 2017 i mål B 2139-16. Ett paket cigaretter till 17-åring.
- Helsingborgs tingsrätts dom den 17 maj 2018 i mål B 1338-18. Ett paket cigaretter till 17-åring.
- Södertörns tingsrätts dom den 9 december 2019 i mål B 14095-19. Ett paket cigaretter till underårig.
- Stockholms tingsrätts dom den 23 september 2020 i mål B 11278-20. Två dosor snus till underårig.

Utvecklingscentrum har inom Åklagarmyndigheten ett särskilt ansvar för den rättsliga utvecklingen av åklagarverksamheten. I detta ligger bl.a. att de följer praxis och har olika typer av kontakter med åklagarna. För det fall det finns problem vid tillämpningen av viss strafflagstiftning eller domstolarna bedömer någon viss fråga på olika sätt brukar Utvecklingscentrum uppmärksamma detta. Från Utvecklingscentrum har inhämtats att de inte noterat att det finns några tillämpningsproblem när det gäller tillämpningen av bestämmelsen om olovlig tobakshantering i form av försäljning av tobaksvaror till underåriga.

Som framgått i det föregående anser jag att det med hänsyn till dels att förbudet och den därtill knutna straffbestämmelsen syftar till att skydda barn och unga från de hälsorisker tobaksbruk innebär, dels de ungas handelsmönster inte kan komma i fråga att anse att en gärning är ringa endast utifrån att det varit fråga om ett eller ett fåtal cigarettpaket. Den översiktliga genomgången av hovrätts- och tingsrättsdomar tyder på att så inte heller sker i underrättspraxis. Mot bakgrund härav finns det enligt min mening inte något behov av att Högsta domstolen uttalar sig i denna fråga.

Av förarbetsuttalanden framgår att mot bakgrund främst i att det föreligger en lagstadgad skyldighet för den som lämnar ut tobaksvaror i näringsverksamhet att förvissa sig om att mottagaren har uppnått 18 års ålder är utrymmet för att anse gärningen som ringa mycket begränsat. Det krävs således speciella omständigheter som med styrka talar för att straff inte bör följa på gärningen. I det nu aktuella målet finns inte några sådana omständigheter. Som nämnts har Utvecklingscentrum inte noterat några tillämpningsproblem när det gäller tillämpningen av den i målet aktuella straffbestämmelsen.

Sammanfattningsvis kan jag inte se att en prövning av MRs överklagande skulle vara av vikt för ledning av rättstillämpningen. Jag avstyrker prövningstillstånd.

Bevisning m.m.

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall Högsta domstolen skulle komma att meddela prövningstillstånd.

Katarina Johansson Welin

Lars Persson

Kopia till:

Utvecklingscentrum
Malmö åklagarkammare (AM-130386-19)